

A BEVEZETŐ/ Szeretném felszabadítani az olvasót, de ehhez az én erőfeszítésem kevés lesz. Áldozatot kell hozni, gyötrődni, nem elég átfutni, mit is mond a költészetéről valaki, aki talán az olvasónál több verset olvasott, vagy írt. Vagy hallgatott.

18 Blue Deer

FELHŐJÁTÉK NAPSÜTÉSBEN.

Feljegyzések (nem csak)

fiatal költőknek

A szabadság levegőjét szeretném árasztani soraimból, bátorságot sugallni és nem elvakultságot. Válasszuk a szabadságot, hogy költővé válhassunk. Igazivá. Aki szereti azt, amit csinál. És nem csak azt.

Sokan fordultak hozzám tanácsért, konkrét megoldásokért, amit szinte lehetetlen adni. Csupán egy-egy tökéletlen szövegen segítek. Hogy jobb legyen valamivel. Közölhetővé váljon. De a költészet nem erről szól. Az irányított erőről, energiáról. Ahogy a költő egy pontra fókuszálja. A születés pillanata. Hogy erős és megrázó jelenlétével berobbanhasson az arra nyitott emberek világába. Elkezdjenek olvasni. Verset. Berántsa őket az örvény.

Legelőször is, a hitünket kell visszaszerezni a költészetben.

A SZABADSÁG ÁRA/ A szabadságnak ára van, először is mindent meg kell tanulni, jól, nagyon jól, versformákat, kötöttségeket, kötelező témákat, mindent, hogy fel lehessen adni, szabadon lehessen választani bármi mást, látszólagos formátlanságot, akár az életben, tudni kell, mit miért nem választ az ember, amikor választ, és amit választ, miért, és hogy a tökéletes szabadság bizony csak keretek között működik jól, akár az életben, hiszen a költészet maga az élet.

AKARAT/ Akarnod kell elérni, azt, ami fontos neked. Mindegy, hogy az mi. De akarhatod. És akarnod is kell. Senki nem fogja helyetted akarni azt, ami neked fontos.

ÁLMODÁS/ A költészet irányított álmodás. A versírás gyakorlása álmodás. Álompróba. Belépési kísérlet egy olyan ismeretlen világba, amely olykor nagyon hasonlít ismert világunkra, mégsem az. A költészet az álmodás során teremti meg ezt a saját világot. Így a költészet egyfajta bevezetés a túlvilágba is. Egyfajta próbahalál.

BÁTORSÁG/ A szabadság szinonimája.

BELSŐ CSEND/ Csak ebből születhet igazi költészet. Fegyelmezett, nyugodt állapotból. E nélkül minden csak kapkodás és maszálas lesz. A költészet a csend művészete. A belső csend biztosítja az átjárást a nem költői világból a költőibe. 19

BIZALOM/ Bíznod kell önmagadban. Hogy amit csinálsz, elég jó lehessen.

DICSÉRET/ A dicsérettel nagyon óvatosan kell bánni. Az elején fontos, hogy a fiatal költő kapjon biztatást, visszaigazolást, hogy jó, amit csinál és jól csinálja, jó irányba halad. De később ügyelni kell, hogy ne dicsérjünk túlságosan sokat valakit, mert elkényeztetjük vele, és ezzel együtt éberségét is elaltatjuk. A legjobb, ha óvatosan bánunk a dicséretekkel. Nagyon fontos, hogy az ember tisztában legyen vele, nem kell különlegesnek és fontosnak, esetleg különlegesen fontosnak éreznie magát.

EGYEDÜL/ Az emberi lény egyedül van. Abban, amit csinál. Nincs társ segítség, egyebek. Fontos, vagy segít olykor a külső szem, de az igazi döntéseket egyedül kell meghozni. És egyedül kell vállalni a következményeket.

EGYEDÜL2/ Verset írni éppúgy egyedül lehet csak, mint meghalni. Mindkettő nagyon személyes ügy. És nem is szabad másként kezelni.

EGYSZERŰSÉG/ Szintén az egyik legfontosabb dolog a költészetben. A lehető legegyszerűbb módon kell kifejezned magad. És arra kell törekedned, hogy mondanivalód is a lehető legegyszerűbb legyen.

ELŐÍTÉLET/ Többnyire bennünk van, az oktatásunk és nevelésünk kapcsán belénk rögzül, s mintegy legnagyobb gátjává válik az igazi megértésnek. És az igazi, szabad művek megírásának.

EMLÉKEZÉS/ Mindenre, ami fontos számodra, emlékezni fogsz Amire nem, az nem volt lényeges. Ne aggódj hát, hogy nem emlékszel mindenre. A vers majd előhívja belőled azt, ami neki fontos. Ő emlékszik mindenre.

ENERGIA/ Költő az, akinek van energiája verset írni.

ESZKÖZ/ A költészet csupán eszköz, nem cél.

ÉLET/ Költészetet csak úgy van értelme művelni, ha ráteszed az életedet. Tedd hát rá, ha fontos neked. Másképp nem fog menni, csak valami középszerű költészet-szerűség.

20 *FELISMERÉS/* Felismerni az adott pillanatot, képet, témát a legfontosabb dolog a költői szemlélődésben. Hogy ez az, éppen ez az enyém, ezt akartam elkapni, megírni.

FESZÜLTSGÉ/ A költő legjobb barátja az önmaga elleni harcban. Nagyjából abból is fakad. Szükséges és elengedhetetlen a versíráshoz.

FÉLELEM/ Ne félj bátran kísérletezni. A félelem csak az egót növeli, és annak nem lesz jó vége.

FIGYELEM/ A figyelem ugyanolyan fontos a versre magára, mint egy másik emberre, mondjuk a szerelmünkre, a társunkra. A vers is szerelem és társ. Csak úgy érdemes. Mindent. Fényesen. Ahogy a csillag megy az égen.

FONTOS/ Senki sem fontos. Sok költő becsapja magát, amikor népszerű költészete miatt azt gondolja, hogy az ő személye is fontos. Semmi sem fontos. Csak a mű az.

GYAKORLAT/ A költészet nem elmélet, hanem 100% tapasztalat. Nem logikus, nem lehet értelemmel felfogni. Csak az eredmények számítanak.

GYÓGYÍTÁS/ A művészet, a költészet valamilyen szinten mindig gyógyítás. Nem csak annak, aki elköveti, aki élvezi, annak számára is. Egy másik, egy hétköznapitól különböző világ, valóság megteremtése. Ez pedig biztosítja a kilépést, a menekülést a hétköznapiból. Ez nagyon fontos.

GYÖNYÖR/ Amíg vársz, várakozol csendben, hogy jöjjön az ihlet, a megrendelés, a határidő vége, gyönyörködhetsz nyugodtan a világban. Van miben. A költészet elsősorban szemlélet és nem a megfelelő szavak halmaza. Szemléldj bátran, nem mulasztasz el semmit, érezni fogod, ha itt az idő. Az írásra. Addig hallgass. Bár nem könnyű.

GYŐZELEM/ A versírás harc. Győzelemre törekszünk, de nem a másik rovására. Attól, hogy mi győzünk, neki nem kell veszítenie.

HARC/ A versírás folytonos harc. A költő harcos. Sokan azt hiszik vagy gondolják, hogy igen, tényleg az, az anyaggal, a formával. De nem. Harc önmagunkkal.

Mert minden egyes sorral, leírt mondattal önmagunkhoz kerülünk közelebb. Saját magunk megismeréséhez. De ez csak a folytonos önmagunk elleni harc által lehet sikeres.

HATÁRVONAL/ Ha átlépted a határvonalat, többé nincs visszaút. Ha megírtad az első igazi versedet, ami önmagáért van, nem udvarló vers, nem alkalmi szöszölgetés, többé nem tudsz nem költészetben élni. Nem kell feltétlenül írni ahhoz, hogy az ember költő legyen. Sőt. Amikor a költő nem ír, termékenyebb, mert nagyobb dolog csöndben maradni, mint beszélni. Írni akkor kell, amikor már nem lehet tovább nem írni, hanem muszáj. Egészen addig a pontig várakozni kell. A határvonalon.

HIT/ Higgy a költészetben, tisztán, akár egy istenben. De azért ne csapd be saját magadat.

ÍRÁSKÉNYSZER/ Ne írd, ha nem muszáj. Vagyis. Csak akkor írd verset, ha tényleg muszájnak érzed. Udvarlásból, alkalomból, megfelelésből, publikálási kényszerből nem érdemes írni. Verset írni pedig egyáltalán nem érdemes. Csak ha muszáj.

JÁTÉK/ Csak akkor van értelme, ha halál komoly. Felnőttként legalábbis. A gyerek úgyis mindig komolyan játszik, komolytalanul csak a felnőttek tudnak. De úgy meg nem érdemes. A versírást is halál komolyan kell játszani. Mert azért játék, de felelősségteljes.

JEL/ Minden, ami az érzékszerveinkre hat, jel. Jól kell olvasni bennük, és jól kell használni őket.

KETTŐSSÉG/ A szellem birodalma két világból áll. Egyik se jó és rossz. Nem harcolnak egymással. A legegyszerűbb úgy meghatározni, hogy költői és nem költői világ. A nem költői az, ami racionális, megérthető és könnyen elképzelhető. A költői, amit nem lehet megmagyarázni, mégis működik bennünk. Ez kétfajta szemléletet is jelent. De ez se jelenti, hogy egyik dicséretes, a másik elvetendő lenne. Leginkább azt lehetne mondani, hogy a költői érzékelés az ismeretlen utáni vágyunkat próbálja kielégíteni, míg a nem költői az ismert dolgokat rendszerezi.

KEVÉS/ Az emberi lény képességei szinte végtelenek. Bármit el tudunk érni. Csak nem hisszük el. Vagy nem akarjuk elhinni. Valami nagyobb lény, rendszer, dolog segítségére várunk. Pedig nagyon kevés dologra, energiára vagy időre van szükségünk, hogy igazából minőségi munkát tudjunk végezni. Csak nem hisszük el.

KÉTELY/ Mindig kételkedj magadban és abban, amit csinálsz. Soha ne legyél öntelt. Ugyanakkor higgy is magadban, és abban, amit csinálsz. Ez látszólag ellentmondásnak tűnik, de türelem, nem az. Meg kell tanulni kételkedni és bízni egyszerre.

22

KISZÁMÍTHATATLANSÁG/ Egy jó vers legfőbb erénye a kiszámíthatatlanság. Nagyon fontos. Talán a legfontosabb jellemzője kell legyen a költészetnek.

KUDARC/ Nagyon fontos dolog. Csak jó kell felfogni. Pontosabban feldolgozni. Minden kudarc valami fontosabbra mutat, azt kell észrevenni. Ezért kell a kudarcból tanulni. A sikerből nem lehet semmit tanulni.

KÜLVILÁG/ Nem vesszük észre külvilágunk, környezetünk szépségét és gyönyörű kis titkait, mert annyira el vagyunk foglalva a kis apró-cseprő lényegtelen ügyeinkkel. Pedig ha látnánk, gyönyörű dolgokat írhatnánk le pusztán látványként.

LÁTÁS/ Ha költő akarsz lenni, nézd másként a dolgokat, mint ahogy tanították neked.

LÁTÁSMÓD/ A leírt világ csupán egy látásmód. Ezt fontos megérteni.

LEHET/ Mindent lehet. Amit akarunk. Szeretnénk. Elérni vagy megvalósítani. Csak a gyerekkorunktól belénk nevelt társadalmi normák miatt nem hisszük el, hogy ez lehetséges.

LELTÁR/ Nem árt, ha készítünk egy kis leltárt a nekünk fontos dolgokból. Amiről azt hisszük, hogy fontos. Legyen mit kidobnunk. És újratekdeni. Tisztán. És folyton leltárt készíteni és kidobni, mindent. Újra.

LELTÁR2/ Csak azt tartsd meg, ami felszabadít. A többit tényleg dobd ki. Amit mégis megtartasz, vissza fog húzni.

LÉPÉS/ Lépésenként lehet csak előre haladni, elérni valamit. Le kell győzni minden félelmet, ami abból fakad, hogy nem vagyunk elég gyorsak, nem haladunk elég gyorsan. Csak nyugodtan, lassan.

NYITOTTSÁG/ A legfontosabb dolog, mielőtt bármit is le akarnánk írni. Ki kell nyitni magunkat teljesen, mivel a dolgok rajtunk keresztül csak szavak formájában fognak áramolni. Nyitottság nélkül egyetlen sor sem fog sikerülni.

OLVASÁS/ Verset olvasni olyan, mint hadiösvényre lépni. Éberség, félelem, tisztelet, meggyőződés. Miközben az ösvényen haladva teljesen kiélesíted magad. Akár egy kézigránátot. Bármikor robbanhatsz. Verset írni is pontosan így kell. Éberen, élesen. Hadd robbanjon bennünk a vers. Belénk.

23

OLVASNI/ Olvasni, főleg verset, igazi verset gyógyító erő. Ezt nem szabad feledni, és akkor az emberi lény egyensúlyban tud élni. Önmagával. A világgal.

ÖNMAGUNK/ Verset írni, költészetet művelni senki és senki másért nem érdemes. Csak önmagunkért. Vagy ezt már mondtam?

ÖREGSÉG/ Ne öregedjete meg! Mert a fiatalok azt hiszik majd, hogy tudtok valamit. Fiatalnak kell maradni szellemiségben, flexibilisnek, nem a bejárt ösvényeket taposni megbízhatóan. Elismerni, hogy nem tudunk semmit.

SZABAD/ Csak az lehet költő, aki szabad. Mindenféle értelemben.

SZABADSÁG/ Cél és eszköz egyszerre a költő számára.

SZABADSÁG2/ Bármerre elindulhatsz, bármelyik irányba. És bármelyik irány jó lesz neked, nem kell megbánnod vagy visszafordulnod.

SZABADSÁG3/ A szabadság elérése nem megfontolás tárgya, nem döntés. Nem lehet kigondolni, hogyan legyünk szabadok. Annak kell lenni.

SZABAD ENERGIA/ Hogy elfogadd a költészet hívószavát szabad energiakapacitásra van szükséged. Maximális nyitottságra, mondjuk.

SZABÁLY/ Szabályok márpedig kellenek, akkor is, ha szabálytalan verset írsz. Sőt. Akkor sokkal inkább. Belső szabályok, saját magad által felállított keretek. Különben nincs, nem lesz, ami összefogja a verset. Pedig a vers akkor is értelmes, ha értelmetlenné tűnik. A jó vers legalábbis.

SZAKBARBÁR/ Ne legyél specialista, szakember. Mert az merevvé tesz. Űgy pedig nem lehet verset írni. Néha kell egy kicsit festeni, rajzolni, fotózni vagy zenélni. De csak örömből, nem kell szakemberré válni.

SZENVEDÉLY/ A költőnek szenvedélyesnek kell lennie. Ez munkaeszköz számára.

SZERELMI KÖLTÉSZET/ A legjobb kerülni a szerelmi költészetet, szerelmes verset pedig egyenesen nem szabad írni. Ha mégis, akkor kellő távolságtartással és teljes odaadással. Hogy lehetséges ez? Szinte sehogy. Ha mégis, olyan öntudatlanul érdemes, mint ahogy két szerelmes álmában összecsorog
24 a nyáluk a párnán.

SZERÉNYSÉG/ Végtelenül szerénynek kell lenni, hogy ne az egód diktáljon. Ugyanis, ha ő diktál, a vers közhelyszerű lesz, olyan, amelyet már bárki olvashatott, amelyet bárki költészetnek képzelt. Képzeltet. De az igazi költészet nem ilyen. Mindig meglepő, váratlan képekkel, gondolatokkal, társításokkal operál. Nincs előzménye és nem folytatható. Tökéletesen lefedi önmagát. Mivel végtelenül szerény.

TANÁCS/ Ne hallgass senkire, azt a tudást, ami a költészetéhez szükséges, saját magadnak kell megszerezned, iskolában nem tanítják, és minden költőnek saját módszere van, nem használható más számára.

TANULÁS/ A tanulás keretét és korlátait te magad határozod meg.

TÉT/ A költészet valódi tétje nem a megjelenés. Nem egy újabb vers, mint szöveg kiadása vagy publikálása. Egy jó versben az életünk a tét, hogy oda tudjuk rakni mindazt, ami abban pillanatban vagyunk. Oda kell adnunk, koncentrálnunk az összes energiánkat. De ehhez szükség van gyakorlati tudásra, tapasztalatra. Hogy hogyan is érhető el mindez.

TUDÁS/ Nem az iskolában megtanulható tudásról van szó, mint ismeretanyagról, hanem az igazi tudásról, amit nem lehet másképpen leírni, csak úgy, hogy az erő birtoklása.

TÜRELEM/ Nincs idő, mégis türelmesnek kell lenned. A kapkodás, akár egy rossz mozdulat, egy könnyelműen és túl gyorsan odapöccintett szó is elronthatja mindent.

ÚT/ Jobb híján útnak nevezem az élettapasztalatot, ami a költői tapasztalatot is jelenti. Idővel az ember tudja, hogy minden alkalommal, és a versírás mindig alkalom, újra kell kezdeni, mindent előlről. Mintha soha nem írt volna előtte egyetlen sort sem. A tapasztalat mutatja meg, hogy nem lehet elég tapasztalatunk a versírásban.

VÉGTELEN/ A költészet célja, hogy tiszta kapcsolatot alakítson ki a végtelennel.

(Fordította: Jász Attila)

*Blue Deer (1970-, Kanada, polgári nevén: John Askeud) csilkotin indián, költő, esszéíró, egyetemi tanár.

